

2. Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Till Länna kyrka färdas man, längs en delvis medeltida väg, genom en vacker och kulturrik roslagsbygd. Inte långt från kyrkan ligger byggnadsminnena Länna gamla prästgård och Penningby Slott.

Kyrkan är byggd i en sluttning ned mot Länna kyrksjö. Kyrkans läge har valts med hänsyn till de medeltida vattenvägarna och församlingsborna kom förr till övervägande del båtledes till kyrkan.

Söder om kyrkan, mellan kyrkogården och sjön, är den gamla kyrkvallen belägen. Vid stranden syns ännu lämningar av landfästet till åtminstone en av de bryggor, vid vilka kyrkbåtarna lagt till.

2.2 Kyrkoanläggningen

2.2.1 Kyrkan

Kyrkans långhus och sakristia är uppförda omkring 1300 av murad gråsten med tegel i valvsystem och omfattningar under branta sadeltak. Det enhetliga murverket vittnar om en väl bibehållen ursprungsform. Vapenhuset tillkom under 1400-talets förra del.

Kyrkan är en s.k. salkyrka med tre stjärnvälvda travéer. Valven slogs under mitten av 1400-talet. Kyrkorummet täcktes ursprungligen av ett högt trätunnvalv, en under 1300-talet vanlig form för innertak, som på få ställen lämnat så tydliga spår efter sig som här. På kyrkvinden kan man ännu se rester av äldre takstolar och träbågar från 1300-talets innertak.

Kyrkan är sedan år 1895 oputsad med tjocka cementerade fogar mellan stenarna. Tidigare var kyrkan vitputsad. Taken är täckta med skiffer, tidigare spån.

Tre små, smala ursprungliga fönsteröppningar är bevarade, en intill predikstolen på norra väggen och de två andra mittemot på södra väggen.

I koret finns medeltida kalkmålningar i form av fyra apostlagesalter. De är ett exempel på 1300-talets höggotiska målarkonst och är bland de äldsta muralmålningar vi har bevarade i länet. Efter valvslagningen målades korets valvkappor med senmedeltidens typiska bladslingor.

1600-talet, stormaktstiden, har lämnat tydliga spår när det gäller kyrkans inredning. Kyrkans barockinredning består främst av donationer från ägarna till det närliggande Penningby. Den stora barockaltaruppsatsen är utförd av ett rikt snidat ramverk av trä, ett arbete av Stockholmskulptören Marcus Hebel, skänkt år 1661. Ramverket omfattar två oljemålningar, troligen ett krigsbyte från Polen, från omkring 1600. Rik barock utmärker även predikstolen från år 1699, utförd av bildhuggaren Jochim Lütkeschwager från Stockholm.

I koret finns ett praktfullt gravmonumentet av sandsten, över riksrådet Axel Ryning och hans hustru Margareta Bielke till Penningby, utfört 1628. Margareta Bielke skänkte också den dopfunt i skulpterad sandsten som nu står i koret.

1800-talets tillägg till kyrkan är långhusets valv med bemålade ribbor, sköld- och gördelbågar från en restaurering år 1895. Från samma restaurering härrör altarbordet och altarringen. Exteriört togs putsen bort och ersattes med tjocka cementfogar mellan murstenarna. Vid 1895-års restaurering tillkom även en ny bänkinredning. Rester av 1600-1700-talets bänkinredningar finns kvar i panelen under läktaren och en sluten bänk med dörr på läktaren.

Orgeln är byggd år 1826 av den då, i vårt land, främste orgelbyggaren Pehr Zacharias Strand. Orgelläktaren är ombyggd och kompletterad flera gånger, bl.a år 1895.

År 1965-66 restaurerades kyrkan, främst interiören, under ledning av slottsintendenten Ragnar Jonsson. Det tydligaste spåret av denna restaurering är den nya bänkinredningen.

2.2.2 Kyrkovallen och kyrkogården

Den ursprungliga kyrkogården är numera uppterrasserad åt söder och öst. Här är på den gamla murens fot är en häck planterad.

Kyrkogården har under 1800- och 1900-talen utvidgats betydligt åt väster, söder och öster, men den äldre begränsningslinjen är lätt skönjbar.

Bogårdsmuren var ursprungligen utrustad med två stigluckor, en mot söder för folket som kom sjövägen, och en mot norr. Omkring 1790 ersattes stigluckorna av de nuvarande grindpelarna.

Kyrkogården är anlagd som gräskvarter med grusgångar och omfattas av fler äldre tidstypiska gravar framförallt i kyrkans närhet, en del med stenramar med grusbeläggning.

2.2.3 Klockstapeln

Uppe i backen nordväst om kyrkan, på andra sidan landsvägen, ligger den av byggmästaren Carl Öhrn år 1767 uppförda, rödfärgade klockstapeln. Den har från början varit brädklädd med spånklädd huv. Klockstapeln blev senast reparerad med nytt spåntak 1966.

Den stora klockan är känd för sin sköna klang och är en av Upplands största medeltida klockor och är gjuten i Stockholm år 1527 av den kände klockgjutaren Johannes Bosson. Klockan är en av de få medeltida som fortfarande är i bruk.

Tidigare stod en öppen stapel utanför bogårdsmuren strax söder om kyrkan.

2.3 Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Kyrkomiljön ingår i ett område av riksintresse för kulturmiljövården (Länna, K81).

Medeltidskyrkan, i strandläge, med gråstensmurar och branta sadeltak vittnar om en väl bibehållen ursprungsform av medeltida karaktär.

Interiören präglas av medeltid med högotisk målarkonst från 1300-talet med bland de äldsta muralmålningarna vi har bevarade i länet. Kyrkans barockinredning är en tydlig del av kyrkorummet men även 1895-års restaurering gör sig påmind i de bemålade valvbågarna.

Att särskilt tänka på vid förvaltning och användning av kyrka och kyrkomiljö

- kyrkomiljön som helhet med kyrka, kyrkogårdsmur, kyrkvallen mot sjön och klockstapeln.
- kyrkan är en välbevarad medeltida byggnad med tillskott från framförallt stormaktstiden.
- det medeltida muralmåleriet är genom sin sällsynthet av stort kulturhistoriskt värde.
- stormaktstidens välbevarade barockinredning är av stort kulturhistoriskt värde. Den bär också vittnesbörd om Penningbys starka anknytning till Länna kyrka.
- de, under 1800-talet, bemålade valvribborna har ett kulturhistoriskt värde då de representerar ett viktigt tidskikt i kyrkans historia.

2.4 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Björklund, Gunnar, Länna kyrka, Upplands kyrkor nr 11, Sjätte omarbetade upplagan, Utgiven av Ärkestiftets Stiftsråd, Redaktör Bengt Ingmar Kilström.

Bonnier, Ann Catherine, Kyrkorna berättar, Upplands Kyrkor 1250-1350, Upplands Fornminnesförenings Tidskrift 51, Uppsala, 1987.

Byggnadsregistret, Riksantikvarieämbetet, Kyrkobeskrivningar och administrativa uppgifter, Länna kyrka, www.raa.se, A. Hållén, 1996-10-24.

Wilcke-Lindqvist, Ingeborg, Sveriges kyrkor, Band II, Häfte 3, Frötuna och Länna Skeppslag, Stockholm, 1945.

Wilcke-Lindqvist, Ingeborg, Upplands kyrkor I, Länna kyrka, Uppsala, 1947.

Stockholms läns museums arkiv.

Inventeringsdatum: 2003-01-28

Inventerare: Eva Wallström och Lisa Sundström

Fotografering: Elisabeth Boogh

Ansvarig för kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Lisa Sundström

Rapportsammanställning: Lisa Sundström

Länna kyrka, interiör mot väst. Foto Elisabeth Boogh, 2003.

Länna kyrka, vy från s. Kyrkan ligger i en sluttning ned mot Länna kyrksjö. Förr kom församlingsborna till den övervägande delen båtledes till kyrkan. Mellan kyrkan och sjön ligger den gamla kyrkvallen. Foto Elisabeth Boogh, 2003

Länna kyrka, vy från väst. Långhus och sakristia.
Gravkvarteren är gräsbeväxta med grusade gångar.
Foto Elisabeth Boogh, 2003

Länna kyrka, vy från öst. Kyrkogårdsmuren med trädrum. De gräsbeväxta grav-
Kvarteren har i kyrkans närhet fler tidstypiska, äldre bevarade gravvårdar.
Foto Elisabeth Boogh, 2003

Länna kyrka. Uppe i en backe, på andra sidan landsvägen ligger klockstapeln. Foto Elisabeth Boogh, 2003.

Länna kyrka. Kyrkogården är omgärdad av mur i norr och väst med trädrum. I kyrkans närhet är fler äldre gravvårdar bevarade, några med stenram och grusbeklägning. Foto Elisabeth Boogh, 2003